

“Els zoològics no tenen raó de ser”

Jordi Sabater i Pi (Barcelona, 1922) no és només l'home que va portar Floquet de Neu a Barcelona. Ha publicat a *Nature* i *Science* i ha estat l'únic català que ha fet una portada del *National Geographic*. Els seus dibuixos són els protagonistes d'*El traç de la natura* (Edicions 62), on conta, amb l'ajuda del periodista Xavier Duran, les seves investigacions i viatges.

A més d'*El traç de la natura*, Sabater Pi publicarà aviat un llibre sobre la flora dels Pirineus, un altre sobre la història de Floquet de Neu, i prepara, amb Joan Tort, la seva biografia.

—**Vau marxar a l'Àfrica l'any 1940...**

—Sí, molt jove.

—**Per què?**

—Per treballar en una finca d'un parent meu. Un cop allà, per diverses circumstàncies, em vaig anar interessant pels indígenes, els fangs.

—**Per què vau marxar, però?**

—La misèria de la guerra. A casa meva tenien una impremta i es van

Amb motiu de la mort de Jordi Sabater i Pi, EL TEMPS reproduceix una entrevista que l'etòleg va concedir a aquest setmanari el febrer del 2002 i que va ser publicada al número 941.

quedar sense feina, sense paper ni res. Una impremta a l'any 40... No hi havia res a fer. A casa meva, a més, feien llibres en català. Imagineu-vos quina classe de negoci podien fer. I llavors me'n vaig anar allà per treballar. I per no morir-me de gana.

—**I de què vau treballar allà?**

—Vaig anar a treballar de bracer en una finca de cacau i cafè. Allà vaig aprendre la llengua dels indígenes, em vaig interessar per l'etnologia dels indígenes i vaig començar a publicar coses.

—**Com contactàreu amb el poble fang?**

—Perquè eren la mà d'obra que treballaven a les finques. Vaig trobar molt interessant de contactar amb ells, fins i

tot des d'un punt de vista egoista: per no avorrir-me, parlar amb algú i aprendre coses. Automàticament aquesta relació es va transformar en un interès per saber més i plasmar aquestes coses en articles. I és el que vaig fer.

—**Quina relació vau tenir amb ells?**

—Vaig aprofundir alguns temes concrets de la seva etnologia, amb estudis sobre la ceràmica que feien, els seus antropònims, la seva estructura familiar i els seus costums agrícoles: com distribuïen el temps agrícola amb base a les constel·lacions.

—**I la relació personal amb ells?**

—Bona. De vegades, per retratar-los els havies de donar alguna cosa de menjar. Però no ho havien vist mai,

això de dibuixar. Es pensaven que els humans no podien fer-ho, això. I després els ho ensenyava i se sorprenien.

—**Eren un poble colonitzat?**

—Sí. Però no era una relació dolenta. Era un poble colonitzat pels espanyols i per altres estats, ja que els fangs no només eren a la Guinea Equatorial, també eren al Camerun i al Gabon. Els francesos també hi havien intervingut.

—**Com era la relació dels fangs amb els espanyols?**

—No era dolenta. Aquesta gent obtenia beneficis de la colònia, perquè tenien un bon servei sanitari, hi havia escoles i una bona xarxa de carreteres. Tot això no era negatiu per a ells.

—**Però la relació va empitjorar després.**

—Va empitjorar amb la independència. Quan era una colònia, la cosa anava bé. Això és la veritat pura i dura. No sóc partidari de les colònies, però quan formaven part d'Espanya, estaven molt millor que ara. Indiscutiblement.

—**Com començàreu a estudiar els goril·les?**

—D'una manera casual, vaig entrar en relació amb el Museu de Ciències Naturals de Nova York, que havia posat anuncis en una revista que jo rebia. I la relació amb ells va ser altament profitosa. Jo, en aquella època, només tenia el batxillerat. Ells em van introduir en el món de la biologia i em van incitar a estudiar els grans simis, els goril·les i els ximpanzés, perquè en aquella època aquests animals eren desconeguts per la ciència. Només hi havia relats d'aventurers i viatgers i gent poc fiable des del punt de vista científic.

—**Quin any era, això?**

—Cap al 1956. Al mateix temps estudiava les aus indicadores de mel.

—**Vau estudiar el goril·la de la costa?**

—Sí. Hi ha tres subespècies: goril·les de muntanya, goril·les de l'Àfrica central i goril·les de costa. Allà on estava jo, hi havia els de costa.

—**La primera trobada amb els goril·les, com va ser?**

—Això s'explica a *El traç de la natura*. Va ser a Mokula.

—**Quin interès us van despertar els goril·les?**

—Són molt interessants. I més en aquella època en què no en sabíem res. Era molt estrany. No hi havia material. Era una aventura. I després vaig estudiar els ximpanzés, també.

—**I què vau descobrir?**

—Que tenen cultura, que fabriquen estris culturalment, i aquestes àrees culturals depenen de l'aprenentatge. En un lloc treballen amb bastons, en un altre amb fulles i en un altre amb pedres.

—**Depenent de la zona?**

—Depenent de què han après per algú que els ho ha ensenyat. Per cultura. En uns llocs es fa d'una manera i en d'altres d'una altra. És una cosa que han après de petits. Si no els ho ensenyen, no ho saben fer. Tot el que fa un ximpanzé és après.

—**I els instints?**

—No fan pràcticament res, instintivament. Tot és après. Evidentment, si no tenen possibilitat d'aprendre, no saben fer res. Com els homes. I jo vaig ser gairebé el primer, amb la britànica Jane Goodall, a escriure això. És importantíssim perquè desmitifica els homes, això.

—**Voleu dir que la cultura és també característica dels ximpanzés?**

—Sí, sí. I una cultura semblant a la humana. Ara s'han descobert moltes cultures més. Nosaltres vam treballar amb tres, però ara se'n diferencien quaranta. I els primers de dir-ho vam ser nosaltres. Llavors va ser una cosa molt forta. Quasi es van empenyar amb mi.

—**Als Estats Units encara n'hi ha que defensen la teoria creacionista.**

—I aquí. Si feu una entrevista a un de l'Opus, ja ho veureu.

—**Després de la independència, vau marxar de Guinea i vau tornar a Barcelona. Hi heu tornat després?**

—No, no hi he volgut tornar més, jo.

—**Per què?**

—Perquè quan jo hi era, era molt bonic, i ara tindria una decepció. Prefereixo no veure-ho. També vaig treballar amb la Diane Fossey, la de *Goril·les a la boira*. Fins i tot tinc una publicació signada amb ella.

—**La pel·lícula s'ajusta a la realitat?**

—No està malament. Se n'hauria pogut treure més profit, però.

—**En quin sentit?**

—En el de l'entorn. Una part d'aquella pel·lícula és feta a Hollywood, no tota és feta a Rwanda. I no calia, perquè aquell lloc era magnífic.

—**Els escenaris són més impressionants?**

—Homeee! Sí, sí. Però devia costar més diners i a Hollywood van per la pela.

—**Quan torneu a Barcelona, aneu a la facultat a estudiar psicologia. No en sabíeu prou?**

—Necessites titulacions.

—**Però ja havíeu publicat a diverses revistes.**

—A *Nature*, que és la revista més important del món. Però has de tenir títols.

—**La universitat no hauria de ser més flexible?**

—Jo vaig estudiar la carrera assignatura per assignatura i examen per examen. No em van aprovar res. La vaig fer com la faria vostè. Després la tesina de llicenciatura, el doctorat, etc.

—**Però teníeu una experiència...**

—Home! Vaig fer tota la carrera amb matrícula d'honor. I tampoc me la regalaven. I després tinc premi extraordinari de llicenciatura i premi extraordinari de doctorat. Però ho he fet. I trobo molt bé que ho facin fer.

—**No hi hauria d'haver un sistema pels que han après de manera autodidàctica?**

—Però quins barems utilitzaria? No ho fan amb ningú.

—**D'acord. A la Universitat de Barcelona us centreu en l'etologia.**

—Sí, jo sóc l'introducció a Espanya de l'etologia, la biologia de la conducta. Ara s'ensenyava a tot arreu.

—**Per què l'etologia?**

—Home, perquè l'estudi dels goril·les i els ximpanzés és etologia. No faig res més que moure'm dins dels paràmetres d'aquesta ciència. Estudiem l'alimentació i la nidificació. Els ximpanzés construeixen nius cada nit per dormir. I faig uns estudis sobre aquest costum perquè és molt important per a entendre, fins i tot, les edificacions dels humans.

—**Què dieu?**

—Sí, home. Hi ha una continuïtat. Ho explico a *Etologia de la vida humana*. Allà analitzo la biologia de l'habitatge. Per què vivim en una

casa? Això està relacionat amb els nius dels nostres parents, nius que nosaltres també devíem fabricar quan érem homínids. Aquestes coses m'interessaven molt.

—També vau estudiar els bonobos. Encara s'assemblen més als humans que els ximpanzés, aquests primats?

—Sí. Els vam estudiar durant dos o tres anys. Els indígenes boyela i els bongo no se'ls mengen ni els maten perquè pensen que són una espècie d'homes, no ben bé humans, però gairebé.

—En quines coses s'assemblen més a nosaltres que els ximpanzés?

—L'estructura social és més complexa i les relacions entre ells, també. Són uns animals molt poc agressius...

—Nosaltres no som agressius?

—Però, en aquest sentit, són com un ideal nostre, com hauríem de ser. Es caracteritzen també perquè les femelles tenen més importància que els mascles. Una societat de femelles és una societat menys agressiva.

—Potser esteu d'acord amb el títol de l'últim llibre d'Eudald Carbonell i Robert Sala, *Encara no som humans*.

—L'Eudald Carbonell no estava gens d'acord amb això que dic ara que els homínids feien nius. És molt humanista i vol establir moltes diferències entre nosaltres i els ximpanzés. I no hi són. Nosaltres som uns éssers molt malignes i molt biològics. Mireu l'agressivitat que hi ha constantment en els humans. La història de la humanitat és una història de desastres, de guerres, d'assassinats, de massacres... No s'hi veu cap tipus de bondat. No la veig enlloc, jo.

—En canvi, els bonobos són molt pacífics.

—Són una societat idealitzada.

—És cert que utilitzen el sexe per intercanviar favors?

—Per vincles i per, en certa manera, esmorteir agressivitats. Nosaltres vam descobrir que els bonobos joves agafen cries de mono per jugar, com si fossin nines.

—Cries de ximpanzé?

—No! D'altres micos. I després els deixen anar. No se'ls mengen ni els maten ni res. Els agafen com si fossin nines. Això ho vam veure diverses vegades al Zaire. Això és important.

—I genèticament és més proper a nosaltres que el ximpanzé?

—Sí. El ximpanzé és més a prop de nosaltres que el goril·la. I el bonobo encara és més semblant genèticament a nosaltres que el ximpanzé.

—Parlant de goril·les, és inevitable parlar de Floquet de Neu. Us penediu de no haver-lo venut al zoo de Montreal, que us donava diners per jubilar-vos?

—No. Aquí ha estat bé. I per a Barcelona és una mena de distintiu. Juntament amb el Gaudí [riu].

—...

—Sí, home. Aneu a la Rambla i veureu la Sagrada Família, el Floquet, la casa de Puig i Cadafalch. El coneix tothom aquest goril·la, no?

—Però què us semblen els zoològics?

—Hi estic en contra. Avui dia no tenen raó de ser. Amb bones pel·lícules —hi ha reportatges sensacionals— i viatges a l'Àfrica Oriental —avui dia surten bé de preu—, els zoològics no tenen sentit. I sobretot per als grans micos, perquè, per a aquests animals —que són intel·ligents i sensibles—, és com viure a la presó.

—I estan desculturitzats?

—Això mateix. Nosaltres no en sabem, de fer de ximpanzés. Jo crec que d'aquí a poc temps hi haurà una llei que ho canviarà. A Nova Zelanda, per exemple, han signat el projecte Gran Simi. N'heu sentit a parlar?

—No.

—És un projecte perquè goril·les i ximpanzés no estiguin a cap zoo. Els països que ho signen s'han de treure els goril·les que tenen.

—I creieu que es farà?

—Sí. És qüestió de temps.

—I la resta d'animals?

—Tampoc no té gaire sentit. Però amb els simis, menys. No us fa pena de veure els goril·les i els ximpanzés allà a la gàbia, que us miren amb ulls tristos demanant ajuda?

—Sí.

—És que clama al cel.

Alex Milian

L'exèrcit de Latung La La
devid y mbernon

Del 9 de juliol al 13 de setembre de 2009
Sala Gòtica. Institut d'Estudis Ilerdencs
Pl. Catedral s/n. Tel 973 27 15 00
www.fpiei.cat

Diputació de Lleida INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS